

MUNTliga BIBLIOTEKET

HANDLEDNING

Läsfrämjande via berättande

KULTURRÅDET

Muntliga biblioteket

Muntliga Biblioteket är ett läsfrämjande projekt i grundskolan. Muntligt berättande används som inspiration för att stimulera eleverna till eget läsande av böcker, särskilt klassisk litteratur. Muntliga biblioteket finansieras av Statens Kulturråd och genomförs av berättarkompaniet Fabula Storytelling i samarbete med Lillholmsskolan och Söderholmsskolan i Skärholmen (Stockholms stad) samt biblioteket i Skärholmen. Ett mål med projektet är att göra en enkel handledning för dem som vill göra liknande verksamheter. Det är denna hjälp ni just nu läser. Vi hoppas den ska inspirera!

Ett stort tack till alla unga lyssnare, pedagoger, bibliotekarier, berättare, finansiärer och andra som bidragit till projektet!

Tomas Carlsson och Ida Junker, mars 2017
Foton Mats Rehnman och Tomas Carlsson

Varför muntligt berättande?

Det muntliga berättandet är en ur-gammal uttrycks- och konstform som utvecklats i språket i samspel med lyssnare. Den skrivna texten är en ganska ny företeelse, ca 5000 år. Dessförinnan överfördes kunskap, värderingar och berättelser muntligt. Skriften var en omvälvande uppfinning. Men att knäcka koden för att tyda en skriven text är inte så enkelt för alla. Här kan det muntliga berättandet fungera som en brygga.

Genom den muntligt framförda historien skapas bilder inne i lyssnarens huvud. Den som berättar använder ett konkret språk med detaljer som talar till den högra hjärnhalvan. Människor kan uppleva sammanhang, känslor, se "bilder" och ta till sig historien även om de inte kan läsa. Det finns ännu traditioner t.ex. i Indien, med berättare, som själva är analfabeter, men som ändå kan framföra timplånga historier för sina lyssnare. I Afrikansk kultur händer det att man talar om muntligt berättande som "fattigmans bio", just med anspelning på det flöde av bilder som muntligt berättande skapar i huvudet på lyssnarna.

Även om det finns likheter, är muntligt berättande inte detsamma som högläsning, föreläsning eller drama. Vad är då skillnaden mellan att föreläsa och att berätta, eller att läsa högt ur en bok, eller att dramatisera? När du föreläser, använder du ett mer analytiskt språk. Du talar "om" något på ett mer abstrakt sätt, du informerar och lägger fram fakta. Lyssnarens hjärna kommer inte att skapa särskilt mycket inre bilder, du

tar främst till vänster hjärnhalva.

När du högläser blir du mer bunden av texten, du förlorar lite av kontakten med lyssnarna. Framförandet upplevs inte som fullt lika autentiskt som det rena berättandet.

När du dramatiserar så iklär du dig en roll, du (rollen) kommer i centrum, inte berättelsen. I muntligt berättande är berättaren underordnad själva berättelsen.

Men det är inte ovanligt att de olika metoderna glider i varandra. Olika berättare och traditioner gör på lite olika sätt. Som pedagog använder du antagligen alla metoderna.

Vår inspiration

I "Muntliga biblioteket" har vi använt professionella berättare från Fabula Storytelling. Idén växte fram ur ett mångårigt arbete med barn och ungdomar i skolan.

"Ung berättarscen" var ett fyraårigt projekt i skolor runtom i Sverige. Tusentals grundskoleelever fick möta det muntliga berättandet och hundratals fick också öva sina egna berättarfärdigheter. En viktig erfarenhet var att många elever älskade att berätta på scen, inte minst de med läs- och skrivsvårigheter. Vi såg hur välgörande och enkelt berättande var för många ungdomar.

Ett annat projekt var "Unga läser och berättar", som prövade att stimulera läsandet genom att låta ungdomar läsa böcker för att sedan berätta dem på scen.

"Jag tycker projektet stimulerat till läsning av klassiker och vi ser att fler lånats ut/laddats ned, t.ex. Oliver Twist. Vi ser också ett ökat intresse för den nordiska mytologin, därför har vi köpt in nya fräscha böcker. Vissa av eleverna, som skulle tycka att klassikerna är för svåra att läsa/låna, har nu fått uppleva dem muntligt."

My Froster, skolbibliotekarie Lillholmsskolan

"Berättarrazzior" är ett annat koncept som Fabula gör på skolor runt om i landet. Ett antal berättare besöker skolan där man i förväg haft en berättarworkshop med lärarna. Berättarna dyker sedan oannonserade upp i klasserna och berättar en historia, sedan går de vidare till nästa klass. När dagen är slut har varje klass fått ett antal berättelser. Lärarna kan sedan arbeta vidare, t.ex. med att elever återberättar historierna för yngre barn.

Ur Läroplanen

"Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga."

"Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda det svenska språket i tal och skrift på ett rikt och nyanserat sätt."

"I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa.

I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden."

Kompetens för livet

Ett stort antal färdigheter kan utvecklas genom storytelling. De är relaterade till oracy (muntlig kompetens), literacy (läs- och skrivkunighet) och kommunikation, men också kulturell medvetenhet, identitetsskapande och social kompetens. Forskning har gjorts på betydelsen av berättande i lärande, mest med barn och ungdomar. Exempel på sådan forskning är Robin Mello (Robin Mello 2001, The Power of Storytelling).

Verbal förmåga

Språket är grunden för vår kultur. Det är viktigt att vi ger barn rika upplevelser av ord, ljud, intonation, rytm och meningsbyggnad. Att dela berättelser stärker barns förmåga att tala, lyssna, läsa och skriva.

Många lärare och forskare hävdar att

berättande bidrar till muntlig utveckling och till läs- och skrivkunskande. Enligt Lucy Parker Watkins inkluderar dessa färdigheter minnesträning, observationsförmåga, utveckling av ordförrådet, förmåga att skapa sekvenser, problemlösning, engagemang i det språkliga samspelet och förmågan att göra förutsägelser. (Lucy Parker Watkins 2010, The Educational Benefits of the Art of Storytelling).

Att lyssna till berättelser är en social upplevelse som utvecklar den muntliga förmågan och förmågan att själv berätta. Traditionella berättelser brukar erbjuda ett mer omfattande ordförråd och en mer komplex grammatik än vanliga samtal. Lyssnarna möter både kända och nya språkliga

mönster i berättelsen. De lär sig nya ord eller nya kontexter för redan bekanta ord.

Från muntlighet till skrivande

National Council of Teachers of English hävdar: "De som regelbundet får höra berättelser förvärvar undermedvetet en förtrogenhet med berättandets mönster och börjar förutsäga kommande händelser. Både nybörjare och erfarna läsare använder dessa mönster när de tar sig an okända texter. Sedan kan de återskapa detta i både muntliga och skriftliga kompositioner. Elever som regelbundet berättar historier blir

Berättaren har redigerat ett klassiskt verk så att det blir en spännande föreställning på fyrtiofem minuter. Hon ser i sin fantasi scenerna utspela sig och målar upp det för lyssnarna. På det sättet blir de trollbundna...

medvetna om hur en publik påverkas av berättelser, och de bär med sig den medvetenheten in i sitt skrivande.”

Muntligt berättande använder fantasi, språk och gester för att skapa scener i huvudet på lyssnaren. Både att berätta och att lyssna till en väl berättad historia uppmuntrar till användandet av fantasin.

Kulturell medvetenhet och identitet

Begreppet identitet betecknar en persons känsla av vem han/hon är och de beskrivningar av jaget som en person tillskriver betydelse och värde. De flesta människor använder en rad olika identiteter för att beskriva sig själva, både personliga och sociala identiteter.

Berättelser erbjuder ett fönster in i den kultur de kommer ifrån, liksom en spegel av mänskligheten. Storytelling ger en känsla av historia, en känsla av gemenskap, en känsla av generationer, en känsla av arv. Storytelling är ett sätt att uttrycka individuell och kulturell identitet, bjuda in lyssnaren att identifiera sig med "den andra". Den som får berätta sin historia och blir lyssnad på får en känsla av att vara en del av gruppen. Att bli lyssnad till och att höra andra, skapar band av förståelse och respekt. Både berättare och lyssnare finner en del av sig själva i berättelser. Genom symbolernas språk, kan barn och vuxna genom en berättelse agera ut de rädslor och konflikter som inte lika lätt uttrycks i vardagliga samtal. Berättelsens karaktärer

representerar det bästa och sämsta hos människan. Genom att utforska berättelsens territorium muntligt, utforskar vi oss själva, oavsett om det sker genom gamla myter och folksagor, klassisk litteratur, moderna bilderböcker eller dikter. Genom berättelser utvecklar vi också förståelse för olikheter.

Flera av berättarföreställningarna för elever var förlagda till folkbiblioteket i Skärholmen. De ordnade en särskild hylla för projektet.

Exempel på litteratur

I "Muntliga biblioteket" har vi berättat följande klassiker, eller delar av dem:

Selma Lagerlöf: Troll och människor
Charles Dickens: Oliver Twist
Victor Hugo: Ringaren i Notre Dame
Mary Shelley: Frankenstein
Edgar Allan Poe: Den svarta katten
Tusen och en natt
Bröderna Grimms sagor
Nordiska myter

Grekiska myter
Odyssén
Bibeln
Kalevala
Den afrikanska berättarskatten
Nasruddin hodja (från mellanöstern)
Syriska sagor
Svenska sägner

Social kompetens

Att engagera oss i en berättelse hjälper oss att utveckla empati och emotionell färdighet. Genom att i en berättelse höra om någon annans svårigheter, kan lyssnaren känna empati och se resultatet av huvudpersonens handlingar. Processen förbättrar självreflektion och personligt uttryck, förutom att ge potentiella förebilder och rollmodeller.

Berättande av traditionella folksagor och skönlitteratur är ett sätt att vägleda unga människor mot konstruktiva personliga värderingar genom att presentera fantasifulla situationer där resultatet av både kloka och okloka handlingar och beslut kan ses. Att bli verbalt skicklig kan bidra till förmåga att lösa personliga konflikter utan våld. Förhandling, diskussion och finkänslighet är fredsskapande färdigheter.

Slutsatsen blir att storytelling är mycket lämpligt för att underlätta lärande och för att skapa vägar till: läskunnighet, främmande språk, kulturell medvetenhet, social kompetens.

Klassisk litteratur

Att lära sig läsa, "knäcka koden", kan för många barn vara svårt. Vi har sett att berättelsens innehåll och upplevelsen när man får den berättad kan inspirera till att övervinna läströskeln. Klassiker har hög kvalitet, en bra historia och ett rikt språk. Ofta är de referenspunkter i vår kultur. Vi använder dem eftersom vi sett att de fungerar och inspirerar barn till eget utforskande av språk och litteratur.

Vad menar vi med klassisk litteratur? Det finns naturligtvis olika syn på det, men vissa författare, verk eller epos är nog de flesta eniga om, som t.ex. grekiska myter, Bröderna Grimms sagor (som inte alls var tänkta för barn från början), Tusen och en natt, Nordisk mytologi och många andra äldre verk. Författare som Victor Hugo och Charles Dickens kanske alla (åtminstone i en västerländsk tradition) kan se som klassiska, liksom Selma Lagerlöf. Det finns naturligtvis många fler, också mer nutida.

Val av berättelser

Vårt val av berättelser till projektet styrdes av vilka historier berättarna kunde, samt vilka berättelser som fanns tillgängliga som böcker. En annan faktor är om verken är "fria", dvs om författaren har varit död i mer än sjuttio år (se mer under copyright). Det gör att t.ex. Astrid Lindgrens verk inte blir aktuella.

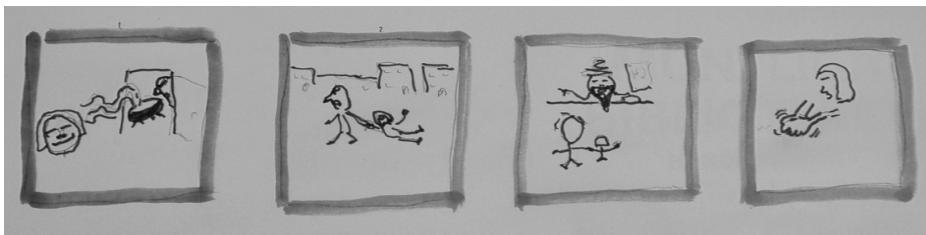
Läraren berättar

En lärare kan förstås öva sig att själv berätta klassiker. (En gång i tiden ingick muntligt berättande i lärarseminariets inträdesprov.) Att omvandla en text till en muntlig berättelse handlar om att se berättelsens bilder, inte om att lära sig texten utantill. Bildskapandet i berättarens fantasi är det mest centrala.

En dag i september kom två femteklasspojkar in på Skärholmens bibliotek. De rusade ivrigt fram för att få hjälp av bibliotekarien att hitta Tusen och en natt. När de fick den tunna boken anpassad för barn betraktade de den miss-tänksamt: "Men det ska ju vara tusen och en saga! De får väl inte plats i den här! Vi vill ha den riktiga Tusen och en natt..." Pojkarna blev nöjda först när bibliotekarien tagit dem till vuxenavdelningen och letat fram en tjock Tusen och en Natt. De två hade just hört en föreställning med Muntliga biblioteket.

När man väljer vilken berättelse som ska framföras bör man kolla den faktiska tillgången till boken. Finns den på skolbiblioteket, eller på folkbiblioteket? Kan den finnas i andra lässatsningar, t.ex. hos Statens Kulturråd? Ibland har kommunen särskilda klassuppsättningar att tillgå. Kan boken alls köpas in? Ett problem är den snabba omsättningen på bokmarknaden; efter ett par år kan boken vara svår att få tag i. Ibland finns den bara på antikvariat.

En del är uppvuxna i en berättande miljö. Man har lyssnat till duktiga berättare under sin uppväxt och på så sätt lärt sig hantverket. Det kan ha varit föräldrar, mor- och farföräldrar eller andra som berättat historier. De har i sin tur ofta lärt sig av en tidigare generation, kanske när det muntliga flödet av traditionella berättelser ännu var stort. (Inte så få invandrare i vår kultur bär med sig sådana kunskaper.)

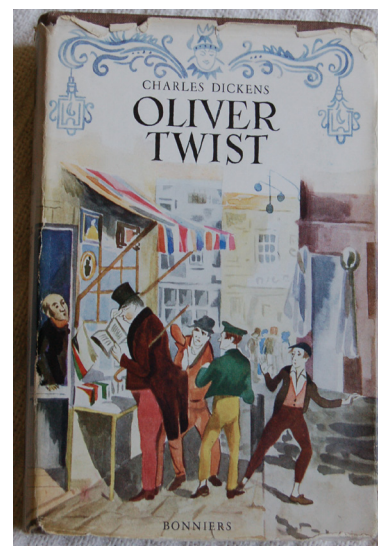

Ett enkelt bildmanus med nyckelscenerna i en Nasruddin-historia, "Den snåla kocken"

Kanske läraren är en duktig berättare, då återstår bara att repetera in ett material. Men faktum är att det är lättare än de flesta tror och att så gott som alla kan lära sig konsten. Nedan följer en del råd till den som vill berätta.

Berätta - hur då?

Läs boken, notera var du får olika känslor och bilder. Välj ut dem som verkar berörande och viktiga för berättelsen, så att den fortfarande håller ihop. Eller välj ut ett parti, t.ex. ett kapitel som skulle kunna inspirera lyssnarna. Om man är ovan är det lättast att öva med korta historier på en eller ett par sidor. Notera de olika scenerna som stolpar på ett papper, eller gärna i form av ett bildmanus.

"Jag läser aldrig böcker, men den här måste jag prova!" sa en flicka i femman när hon lyssnat till Oliver Twist i Muntliga Biblioteket.

Bildmanus och inspelning

Använd gärna "notisar", små klisterlappar som du enkelt kan flytta om ordningen på. Plocka ut de olika scenerna i berättelsen. Ibland kan man göra det i flera steg, om historien är lång och omfattande. Teckna mycket skissartat händelsen på en notislapp, gör sedan nästa scen på en ny lapp o.s.v. Sammanfoga dem i ett storyboard.

Pröva att berätta historien. Fyll på med "sinnesupplevelser" i varje bild, se dig om i fantasin, vad ser du? Vad hör du? Hur luktar och smakar det? Hur känns det, rent konkret?

Berätta högt hela den redigerade historien. Spela in den; använd datorns eller mobiltelefonens inspelningsfunktion. Lyssna och fundera på hur det låter. Berätta in igen, och igen... Kanske behövs det flera försök. Spara den version du är mest nöjd med. Den har du nytta av när du ska framföra samma berättelse igen, kanske flera år senare. Nu är du färdig att berätta historien för klassen!

Glöm inte: Bildskapandet i berättande är centralt. Berättarens viktigaste uppgift är att skapa bilder i lyssnarens huvud. Genom våra sinnen upplever vi. Genom att använda ett detaljerat språk som beskriver sinnesintryck hjälper vi lyssnaren att få inre bilder.

Ett sätt att träna sitt muntliga berättande är att gå en workshop och få en bra grund, tillsammans med andra intresserade.

Anlita en professionell berättare

Skolan kan ta kontakt med muntliga berättare och diskutera hur man skulle kunna lägga upp ett projekt tillsammans. Det kan också vara en berättare som tar den första kontakten och presenterar en idé.

När man kommit fram till att man vill göra något tillsammans, ska man välja berättelser. Då får man ta hänsyn till vad berättaren har på sin repertoar - det är snabbare, enklare och billigare om berättaren har en färdig historia inövad.

Nasruddin Hodja i Mellanösterns tradition och den afrikanska Spindeln Anansi är figurer lika välkända som Bellman för många barn. De lockar till skratt och läshunger...

Det kan vara intressant att fundera på om boken kan passa för en större satsning. Kan den integreras i andra ämnen? Kan skolan enas om ett projekt och kanske få externt stöd, t.ex. "Skapande Skola" från Kulturrådet? Kan satsningen dra nytta av andra regionala/nationella projekt?

Kostnader och genomförande

Om en berättare kommer till en klass (eller två klasser tillsammans) ca en timme och ger en muntlig föreställning, så kostar det minst som

Författarförbundets lägsta arvodesrekommendation, 6 000 kr. Finns det subventioner eller andra avtal med kommun eller liknande kan kostnaden vara lägre. Till det kan tillkomma kostnaden för resor. Priset kan bli ett annat om man beställer flera föreställningar.

Om berättaren ska repetera in en ny historia tillkommer den kostnaden, ofta 5000-10000kr, beroende på omfattning och material. En tjock bok som ska göras om till en timmes berättarframträdande kräver naturligtvis mer arbete. Ibland kan berättaren eller dennes organisation/företag ha speciella projekt eller bidrag som minskar kostnaden.

Klokt är att i god tid ta kontakt med berättaren och diskutera ett projekt inför eventuella ansökningar. De professionella berättarna är ofta uppbookade. Vi rekommenderar ett par månader till ett halvårs framförhållning. Men för enstaka föreställningar kan det ofta finnas luckor i schemat.

Arbetsflöde

Läraren/lärlärlaget bestämmer sig för att göra en satsning (liten eller stor) på läsning och klassisk littera-

tur. Är skolledningen positiv? Kanske har man en större idé om hur det ska integreras i flera ämnen. Ofta har man en tanke om vilka böcker som skulle kunna passa. Ibland kan berättaren ta initiativet och kontakta skolan för att presentera vilka klassiker denne kan framträda med. Skolbibliotekarien bör vara involverad från början. Kanske är det denne som kan initiera och hålla i aktiviteten för skolans räkning?

Den ansvarige läraren/bibliotekarien och berättaren enas om vilken berättelse som kan användas. Tidsperspektiv bestäms. Skolan planerar lämplig plats, ska klassrummet användas, får fler klasser plats? Finns gemensam större lokal? Är den lämplig? Finns störande moment i den lokalen, tex ljudliga övningar i rummet bredvid? Matsalen kanske passar eller tycker matpersonalen att det blir besvärligt? Är folkbiblioteket informerat att det efter en föreställning kan komma elever och fråga efter särskilda böcker? Har eleverna lånekort?

Har alla inblandade fått besked om exakt när och var föreställningen äger rum? Vilka vuxna kommer att vara med - lärare, skolbibliotekarie, andra? Finns böcker att visa upp, kan barnen gå till skolbiblioteket direkt? Finns talböcker för den aktuella klas-

Vi är mycket nöjda! Vi kom i kontakt med Muntliga Biblioteket genom vår skolbibliotekarie och allt har fungerat bra på alla sätt. Eleverna har stimulerats till läsning och som efterarbete har vi påbörjat ett skräcktema, där alla elever dels ska läsa olika "läskiga" böcker samt skriva egna skräckberättelser/noveller. Det enda problemet är att det har varit svårt att få tag på Poeböcker med lite enklare språk.

Lärare åk 5, Lillholmsskolan efter berättarföreställningen "Den svarta katten"

sikern? Hur ser språksituationen ut, talar och förstår alla barnen svenska? Kan andra kulturers klassiker komma till pass, t.ex. Tusen och en natt, Afrikanska sagor eller Nasrud-din Hodja? Om föreställningen ingår i ett större projekt hur ser planen ut i samband med föreställningen?

hur denne gjorde för att skapa känslor, och vilka bilder eleverna fick. Eleverna kan göra egna bilder och berätta om dem. Eller skriva texter inspirerade av berättelsen. Eleverna kan också uppmuntras att själva berätta. Här nedan ger vi tips på några berättarövningar.

Copyright

När man väljer vilken klassiker som ska berättas, måste man ta reda på vilka rättigheter man har. Ett verk blir fritt för användning för tryck, film eller annat återgivande först efter att upphovsmannen varit död i sjuttio år. I princip finns inga undantag, inte heller i skolan, förutom att enstaka sidor får kopieras. Om upphovsmannen lever behöver man tillåtelse att använda verket, liksom när någon, efter upphovsmannens död, har rättigheterna, t.ex. ett dödsbo. Man kan anta att det är möjligt att få tillåtelse att använda innehållet för berättande i klassrummet, särskilt som det ska stimulera till läsning av respektive böcker. Men det är långt ifrån säkert. Väljer man ett sådant material, kolla alltid med den som har rättigheterna.

Uppföljning

Det finns många möjligheter till uppföljning. Det enklaste är att eleverna erbjuds möjligheten att på egen hand läsa boken. Vilken version av boken finns eller behövs? En del böcker finns utgivna i lättlästa versioner. De kan också finnas som talböcker. När vi hade föreställning med "Oliver Twist" ville en elev med läsvårigheter gärna fördjupa sin egen upplevelse av berättelsen. Då fanns boken att tillgå som talbok, vilket fungerade bra.

Läraren och eleverna går tillsammans igenom berättelsen och diskuterar innehåll, karaktärer, konflikter, lösning o.s.v. Man kan diskutera berättarens teknik och framförande,

Berättarövningar

Gör gärna några enkla berättarövningar. Jobba med ren muntlighet, tillåt inte text vid berättarframföranden, det underlättar inte, utan försvårar. Med ren muntlighet lär sig eleverna istället att använda sina egna inre bilder.

Associationslekar får fart på ordflödet. Man kan sitta i en mindre ring och skicka en boll t.ex. Bollen avgör vem som har ordet. Ett ord var, varje ord ger upphov till ett nytt. (I vissa grupper kan det vara nödvändigt att förbjuda vissa ord.) Övningen går lika bra att göra i par.

Hitta på berättelser. En fortsättning kan vara att skapa en berättelse till-

sammans, där den som har bollen berättar tills hen skickar den vidare. Den går också att göra med ett enda ord var, eller med fasta inledningar, så att varannan börjar "Som tur var" och varannan "Men tyvärr". Prata gärna om berättelserna, vad var det som gjorde dem bra eller mindre bra?

Att hitta på en historia i par fungerar lika bra, en boll kan gå mellan de två berättarna och den som har den berättar. Man kan växla mellan att

bollen får skickas eller att den bara får stjälas. Sedan kan eleverna fortsätta berätta historien var för sig, då förändras den; det är naturligt.

Ni kan också föra över berättelser till eleverna genom att berätta för dem och låta dem återberätta eller låta dem läsa en kort berättelse och sedan i några steg (med olika lyssnare) låta dem träna på att återberätta. Ge dem berättande i läxa, låt dem intervjua och hämta berättelser hemifrån.

Det finns många sätt att uppmuntra den muntliga kulturen. Det kommer garanterat att ge effekter också på elevernas skriftliga arbeten. Vi får ofta höra att eleverna utökat sitt ordförråd och blivit mer beskrivande i sitt skrivande. De har via förståelsen för muntliga berättelser blivit bättre även på att skriva.

Att tänka på för berättaren

Som besökande berättare är det bra att förstå skolans upplägg av terminer, skoldagar och scheman. Det finns risk att det brister i logistiken när berättaren kommer, för att man inte varit tillräcklig tydlig om vad som

behövs, var man ska vara, hur man kommer in eller vad skolan förväntar sig. Skolan är ofta mer stängd idag än förr, ibland låst. Det är inte tillåtet att ta fotografier utan lov.

Skolan får många förfrågningar av utomstående som vill medverka med olika inslag. Ibland kan lärarna uppleva detta som frustrerande, då det tar tid från undervisningen. Därför är det bra om berättandet av t.ex. klassiker blir en del som kan förstärka något som redan ingår i läroplanen.

Idealet är att arbeta med ett lärarlag där alla är införstådda och intresserade. Men även då kan det bli missförstånd, t.ex. beroende på sjukdom eller vikarier som missat information. På många skolor är det en hög omsättning på personal, vilket kan bli problem för kontinuiteten i ett berättarprojekt.

Alla skolor har inte ett skolbibliotek, eller en skolbibliotekarie (även om det är något Skolinspektionen kräver). Om de har en bibliotekarie kan denna vara ensam, och har då mindre utrymme att hinna vara behjälplig. Ibland är det flera som arbetar på biblioteket, då är möjligheten att få hjälp betydligt större, det kan t.o.m. vara så att det blir de som driver projektet internt och ordnar med tider och platser.

Vid samverkan med folkbiblioteket på orten kan det geografiska avståndet avgöra om man kan gå dit klassvis. Det måste finnas tid för förflyttning och tillräckligt med personal. Vid berättarföreläsningar på folkbiblioteket är det inte säkert att barnen har lånekort (vilket de behöver ordna med föräldrar). Ibland kan en berättarföreläsning på folkbib-

lioteket vara en del i ett besök där man för första gången får komma till biblioteket och se hur det går till där.

I slutet på varje termin sker ofta många saker som klassen eller en del elever ska delta i, t.ex. friluftsdagar och uppträdanden som bryter det vanliga schemat. Ibland kan detta vara en bra tid för en berättarföreläsning eller workshop, om det planeras i god tid.

Att tänka på för skolpersonal

För skolans del kan det vara viktigt att påminna om att de flesta berättare är professionella och har berättandet som levebröd. Det innebär att avtal, logistik, ersättningar etc. är väl balanserade och ska respekteras.

Om inte berättarna har erfarenhet av skolan sedan tidigare, har de inte kunskap om de rutiner som finns där. Då måste skolpersonal informera. Berättaren antar att det sker ett informationsflöde mellan inblandad personal. Men det är inte givet att alla inblandade får all information i tid. När berättaren kommer så är gästfrihet från skolans sida mycket uppskattad.

Vad kan man göra mer?

När projektet är avslutat har det kanske gett mersmak. Kan skolan följa upp med andra aktiviteter med muntligt berättande? Kanske blir

klassen inspirerad att själva lära sig mer om berättande, då kan det ordnas en workshop för eleverna. Den brukar ta två-tre timmar, kan vara längre, men helst inte kortare.

Skolan kanske vill ha en berättarrazzia, då hela skolan invaderas av berättare och alla klasser får flera besök. Den föregås av att alla lärarna får en kort workshop. Lärarna brukar sedan på olika sätt arbeta vidare med berättelserna. Ibland är det berättarrazzian som inspirerar till att starta ett klassikerprojekt.

Skolan kan inspireras att ta in andra berättarföreställningar på olika teman, som historia, vetenskap,

flykt, arabiska sagor. I en skola med många invandrar- och flyktingbarn som hade arabiska som modersmål, valde man som uppföljning en föreställning med syriska folksagor som berättas både på arabiska och svenska.

Läsning och berättelser är en nyckel till utbildning och bildning, till ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhällsliv. Ändå ser vi läsförståelsen gå ner. Muntligt berättande kan vara en brobyggare. Alla tycker om en god berättelse, och att få den serverad på det mest aptitliga vis - muntligt framförd - kan väcka längtan och kärlek också till boken.

Tips, litteratur och referenser

Texten om Social kompetens är inspirerade hämtade och från boken "Sheherezade 1001 Stories for adult learning" sid 13-16 och 22-25. (avsnitten "Den verbala förmågan", "Från muntlighet till skrivande", "Kulturell medvetenhet och identitet" och "Social kompetens" samt kapitlet om "Storytelling och Kompetensutveckling". Boken finns att hämta i en svensk version från Fabulas hemsida: <http://storytelling.se/files/7113/9169/8731/Swedish.pdf>. Där finns mer stoff att hämta, som framförallt berör vuxnas lärande. Där finns också uppvärmningsövningar och berättarövningar som lämpar sig både för barn och vuxna.

Några referenser vi nämner är:

Robin Mello (2001), The Power of Storytelling
Parker Watkins, L. (2010), The Educational Benefits of the Art of Storytelling
National Council of teachers of England: ncte.org/positions/statements/teachingstorytelling.

Fler exempel på litteratur om berättande i skolan och för barn:

Ärnström, U. (2008), Nya berättarboken.
Ärnström, U. (2008), Varför? En bok om berättande i undervisning.
Areskog, L. och Asklund, H. Red. (2014), Berättelsens möjligheter.
Mellon, N. (2009), Berätta med barn.
Dejke, H. (2006), Berätta för barnen.
Gustavsson, P. och Thomasson, M. (2015), Värdefulla sagor. Lyft värdegrunden genom berättelser.
Henricsson, O. och Lundgren, M. (2016), Muntligt berättande i flerspråkiga klassrum.
Fast, C. (2001), Berätta! Inspiration och teknik.
Eskild, H. och Hambro, B. (2005), Snick och snack. En praktisk bok om muntligt berättande.

På Fabulas webbsida finns länkar till berättelser från hela världen: storytelling.se/sv/lankar/

Få tag i en muntlig berättare eller en berättarkurs:

Fabula Storytelling finns i Stockholm men arbetar över hela landet. Adressen är Eastmasvägen 35, 11361 Stockholm. Mejla fabula@storytelling.se eller ring 08-344 133. Webadressen är storytelling.se. På *Berättarnätet Sveriges* hemsida finns länkar till mer än 25 berättarföreningar i hela landet: berattarnatet.se/medlemsforeningar/